

PROVINCIALE GRONINGER MOLENCOMMISSIE

secretariaat: Postbus 630, Groningen
telefoon: 050 - 12 41 41 toestel 14

Nr. 840 M 34

Groningen,

1 juni 1973.

Onderwerp:

officiële ingebruik-
stelling van toren
en molen te Pieterburen

Aan:

de leden van de Provinciale
Groninger Molencommissie.

Mijne Heren,

Door een rechtstreekse uitnodiging is het u bekend dat de pelmolen „De Jonge Hendrik" te Den An del officieel weer in gebruik zal worden gesteld op vrijdag 8 juni 1973 te 13.45 uur.

Gelijktijdig heeft de gemeente Eenrum aan onze commissie bekend gemaakt dat op dinsdagmiddag 19 juni 1973 zal plaatsvinden de ingebruikstelling van de molen en toren te Pieterburen.

Het programma luidt: 3 uur in café Van Kalker ontvangst genodigden en opening bijeenkomst. Toespraak door de heer A. Post;

3.20 uur vertrek met genodigden naar de molen, wandelen of op boerenwagens; 3.30 uur lostrekken vang van molen door de heer Post; 4.00 uur vertrek van molen naar de toren; 4.15 uur aankomst bij de toren, klokluiden door de heer Post. Genodigden te splitsen in drie groepen - groep 1 toren beklimmen - groep 2 kerk bezichtigen - groep 3 botanische tuin bezichtigen; 4.45 uur campinggebouwtje op kampeerterrein bezichtigen; 5.00 uur terug in café Van Kalker. Aanbieding verfrissing en gelegenheid om toespraken te houden.

De gemeente vraagt om een opgave van het aantal leden dat de Molencommissie zal vertegenwoordigen en door hoeveel personen het woord zal worden gevoerd. Wilt u mij uw opgave doen toekomen, opdat ik de gemeente op de hoogte kan stellen?

Hoogachtend,

De secretaris:

A. Jongsma

Aan Provinciale Molencommissie,
St. Jansstraat 4,
te
GRONINGEN.

Onderwerp:
Uitnodiging

Baflo, 4 juni 1973.

Mede namens ons college zijn de afgelopen week uitnodigingen verzonden door de organisatoren van de Eemsmond-manifestatie om de officiële weder-ingebruikstelling van de gerestaureerde molen "De Jonge Hendrik" te Den Andel op vrijdag, 8 juni 1973 bij te wonen.

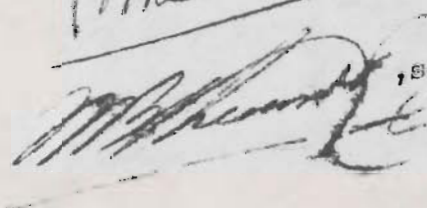
Naar wij menen is de lijst van de voor dit evenement uit te nodigen personen niet volledig geweest en derhalve hebben wij gemeend daaraan nog een aantal personen en instantie's te moeten toevoegen.

Gaarne nodigen wij U hierbij uit de weder-ingebruikstelling van de gemeentelijke molen "De Jonge Hendrik" te Den Andel door de Weledele Gestrenge Heer A. Post, lid van het college van Gedeputeerde Staten, op vrijdag 8 juni a.s. bij te wonen.

Indien U van deze uitnodiging gebruik zult maken, verzoeken wij U om 13.45 uur aanwezig te willen zijn in café Gorter te Den Andel.

Nà de door de heer A. Post verrichtte "molenaarshandeling" wordt U in café Gorter terug verwacht.

Burgemeester en wethouders
der gemeente Baflo,

, burgemeester.

, secretaris.

Opening pelmolen Den Andel
8 juni 1973

DE JONGE HENDRIK is zijn naam.

Gebouwd in 1875.

De bouwwijze is de volgende:

een bekleed houten achtkant op stenen onderbouw en
stenen tussenstuk; beklede houten kap;
beide roeden zelfzwichtend en gestroomlijnd.

Deze gegevens en meerdere zijn te lezen in het Groninger
Molenboek. Het zijn niet deze gegevens, die deze molen tot
een zeer bijzondere maken. Deze molen ziet er uit als vele
andere Groninger korenmolens. De zelfzwichting, die dient tot
een zeer goede en gemakkelijke benutting van de windkracht,
wordt ook wel vaker gezien, hoewel gezegd moet worden dat
dit handige systeem bijna een Groninger aangelegenheid is.

We zeiden het al: een zeer bijzondere molen.

Vroeger was een draaiende pelmolen - speciaal in de provincie
Groningen - geen zeldzaamheid.

Maar nu hebben wij hier in Den Andel de laatste molen in
Nederland (en dus ook ter wereld), die uitsluitend met wind-
kracht gerst pelt tot gort. Hoewel de molenaar ook doet aan
het pletten van haver en een enkele tarwe verwerkt, is gort-
pellen hier wel de bezigheid.

T. Keur

De mensen, die deze molen vanuit een wijde omgeving kunnen
zien, weten het: de mulder - Tiddo Muda - laat de wieken
draaien als de wind stevig genoeg is. Voor pellen is wat
meer windkracht nodig dan voor het malen van tarwe. Gelukkig
is hier de wind, zo nabij de zee kust in het Noordgroninger
wijde land, vaak present. Bovendien draait deze molen licht.
Maar ook bij een sterke wind laat Muda het niet gauw afweten:
„Pas bij windkracht 9 wordt 't mie mooi. genog" zegt Muda.

Sommigen vragen zich misschien af: waar blijft de gort?
Gort was vroeger een veel genuttigd volksvoedsel, maar tegen-
woordig kom je het niet veel meer tegen. Jammer, want een
gerecht als krentjebrei valt niet te versmaden. Karnemelkse

-pap-

pap (soepenbrei) is echter zonder gort niet denkbaar. Het is dan ook de zuivelfabriek Domo, die graag de gort van Muda afneemt. Het is de beste gort, van zorgvuldig ingekochte gerst! Met de prijsvaststelling heeft de heer Muda ook geen moeilijkheden. De fabriek waarschuwt hem wel wanneer de fabrieksgort wat duurder is geworden.

We lazen het onlangs nog in de krant: de Muda's zijn en waren altijd molenaars. Vader Muda, hier gelukkig aanwezig, is behalve op deze molen ook werkzaam geweest op die van Loppersum en Noordhorn. Hij was hier met zijn zoon in de Tweede Wereldoorlog druk aan het draaien. Door 's nachts te werken wist men aan de controle te ontsnappen. De Muda's zijn geen mensen met grote verhalen in opgetogen bewoordingen. Maar mensen, die de molen uit belangstelling of ambtshalve bezoeken, vangen wel een ^swat op. "In de oorlog hadden we hier vijf onderzoekers; die komen hier ook nou nog wel es".

In de bezettingstijd was de radio verstopt in het transformatorhokje bij de molen; ingewijden wisten dat. Molenbouwer Job Bremer hield eens in het donker de wacht tijdens een uitzending van berichten uit Engeland. Toen er iemand op de fiets te dicht in de buurt kwam, zorgde Bremer voor een botsing om door deze herrie te waarschuwen. De man, die weer omhoogkrabbelde, was de dominee, op weg naar de Engelse Berichten bij de molen.

Duitsers konden bij pa Muda niks bereiken. De goede Grunneger taal werd door Muda Sr op zijn kenmerkende manier uitgesproken, dus in tegenstelling tot zijn opponenten zeer binnenmonds. Misschien ook wel zo binnenmonds om de tabakspruim aan de goede kant te houden. De Duitsers dropen schouderophalend af. Moeder Muda werd zo'n anderhalfjaar geleden uit het Groninger ziekenhuis ontslagen, na het ondergaan van een oogbehandeling. Op onze (mensen van de Molencommis-sie) informatie of de behandeling (staar) tot een goed resultaat had geleid, antwoordde Tiddo: "Joa, maor veur pa is 't er nait makkeliker op worden; ze zait nou weer broene strepies bi ^e zien mondhouken".

We mogen ons erop verheugen dat de Muda ^smolenaars zijn in hart en nieren.

Er zijn echter nog meer goede omstandigheden, die er toe geleid-

- 3 -

leid hebben dat Den Andel - je mag ook zeggen dat Nederland beschikt over een fraaie en unieke molen: uniek in de juiste betekenis.

Een eresaluut verdient namelijk ook het gemeentebestuur van Baflo. Toen indertijd leden van de Provinciale Groninger Molencommissie informeerden naar de mogelijkheid van aankoop, bleek maar al te zeer hoe deze gedachte reeds bij de gemeente leefde. In 1968 besloot de raad de molen aan te kopen voor f 7000.--. Deze aankoop diende om een grondig herstel voor te breiden. In de zomer van 1969 keurde het provinciaal bestuur de aankoop goed.

We zeiden het al: een grondig herstel.

Er was maar één man, die met de molen in de oude toestand kon draaien en dat ook deed: Tiddo Muda. Een doorzakkende windpeluw werd van opvulling voorzien; de kap werd met ijzerdraad bij elkaar gehouden; de waaiërij met met blik en stukjes oude riemen zo goed mogelijk dicht gesplijkerd en ook karton en oude zakken bleken geschikt om de zaak op zeer provisorische wijze draaiende te houden. Men moest goed weten hoe over de zolders te lopen: als je maar de voeten neerzette op plaatsen met een balk eronder kon je er niet doorheen zakken. Ook de pelstenen waren versleten.

Deze toestand dateert van ongeveer 1970. De firma Bremer uit Adorp had enige urgente voorzieningen getroffen; de totale restauratie werd toen nog op f 75.000.-- geraamd. Toenemende kosten en meerderwerk, vooral voortvloeiende uit het feit dat steeds duidelijker werd dat de molen verregaand was versleten, brachten met zich mee dat dit bedrag meer dan verdubbelde. Dit heeft de vastberadenheid van de gemeente Baflo nooit verzwakt, temeer daar de Rijksdienst voor de Monumentenzorg zich steeds van de onontkoombaarheid van de aanvullingen overtuigde.

We noemden reeds de firma Bremer, sinds enkele generaties al een molenbedrijf dat ook buiten de molenwereld bekendheid geniet. Het is een gelukkige omstandigheid dat aan deze molen altijd al Bremers werkten. Tijdens een aantal jaren, voorafgaand aan deze restauratie, kon helaas uit financieel oogpunt niet meer worden gedaan dan hetgeen voor het blijven draaien

nooizakelijk was. Deze grote restauratie kon inderdaad niet langer uitblijven. Zij mocht ook niet veel tijd in beslag nemen, want het wachten was op het weer in bedrijf stellen. Muda verveelde zich echter niet; hij ging in tijdelijke dienst van de firma Bremer. Het zal u duidelijk zijn dat met het opnieuw gaan draaien ook niet op deze dag kon worden gewacht. De aflevering van gort is al weer een tijdje in volle gang; u hebt ~~zeker~~ de gort zien liggen in de molen en u kunt zich van de kwaliteit overtuigen (verkoop in losse zakjes voor f 1.--).

De firma Bremer maakte onder leiding van de heer Chris Bremer deze restauratie niet alleen vlot klaar; het gebeurde ook met een voortreffelijk vakmanschap. Het restaureren van een pelmolen - althans van een werkende - is ook een unicum geworden. Eén der medewerkers van Bremer - de heer Hans Weerheijm - heeft van de Grunneger pelmeulen een studie gemaakt. Deze studie zal een hoofdstuk vormen in de tweede druk van het Groninger Molenboek.

De firma Bremer wist zich steeds gesteund door de gemeente. De heer Bakker van de Dienst Gemeentewerken maakte zich opvallend snel vertrouwd met molenrestauratiewerk en heeft ~~aan~~ zijn meegewerkt aan een goede voortgang van het werk.

Uiteraard is de medewerking van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg het meest onontbeerlijk. Reeds het opstellen van het restauratieplan geschiedde in nauw overleg met deze dienst, die in de persoon van de heer Heijdra over een zeer toegewijde en toezichhoudende medewerker beschikt.

Nu ik reeds twee overheden heb genoemd - de gemeente en het rijk - mag ik misschien ook de derde vermelden: de provincie, die ik vertegenwoordig.

Gelukkig draait ook in financieel opzicht de provincie Groningen in belangrijke mate in molenrestauraties mee. Bovendien heeft ook de Provinciale Groninger Molencommissie bij deze restauratie haar daadwerkelijke meeleven betoond.

Ik twijfel er niet aan dat met deze ingebruikstelling een molen aan het draaien is gebracht, die een flink aantal jaren onbezorgd zal doordraaien: als monument en als instrument.